

PROBLEMATIKA ŽÁNROVOSTI V LITERATUŘE

LMK 2021

KATEGORIZACE...

My x Oni

Věci, které z toho nebo onoho důvodu zařadíme do téže kategorie, považujeme za podobnější, než skutečně jsou, a ty, které jsou v různých kategoriích, nám připadají odlišnější, než skutečně jsou.

Leonard Mlodinov: Vědomí podvědomí, 2013: 179

Už jen zařazení objektu do určité kategorie může ovlivnit jeho hodnocení

Zařazení k žánru

Srovnání s prototypickými texty – **architext**

x

(pod)vědomá polarizace

...a identifikace

Potřeba identifikace se skupinou
a vymezení se proti ostatním

LIDOVÉ POJETÍ ŽÁNROU V LITERATUŘE

Žánrová literatura

Žánrová literatura je literatura, která neklade důraz na uměleckost vyjádření, autorskou autenticitu či originalitu formy, ale snaží se naopak dodržet pravidla některého z tradičních žánrů, a to povětšinou populárních (v tomto smyslu je synonymem populární literatury). Kolem žánru je často shromážděn sbor fanoušků, nezřídka organizovaný, nebo dokonce **subkultura**. Často existují vlastní oborová sdružení, která trvají na tom, že díla v žánru musejí být hodnocena podle specifických kritérií a také tato sdružení často udělují vlastní ceny. K hlavním větvím žánrové literatury patří především **detektivka** a **krimi**, **literatura pro děti**, **sci-fi** a **fantasy**, **horor** a **thriller**, humoristická literatura, **western**, **dobrodružná literatura**, **červená knihovna**, někdy je k žánrové literatuře počítán i **komiks**, který stojí na rozhraní výtvarného umění. Žánry se pak často štěpí na podžánry (jako gotický horor, noir, historická detektivka,

tedy slovní průjem. Toho je plná e-mailová schránka, internet a knižní pulty. Pořádně pevnou a tvrdou knihu často těžko najít.“

A co tedy podle Šavrdy onen škvár bez hodnotícího znaménka může být? „Díla, která se mi vlastně nějak romanticky líbí a považuji je hlavně za ‚žánrovky‘. Ale i ta, aby čtenářsky fungovala, musí být zručně napsaná – i když psaná třeba jen pro tu škváru. Řadím tam tedy žánry jako fantasy, sci-fi, erotika, červená knihovna, detektivky, western, horory.“

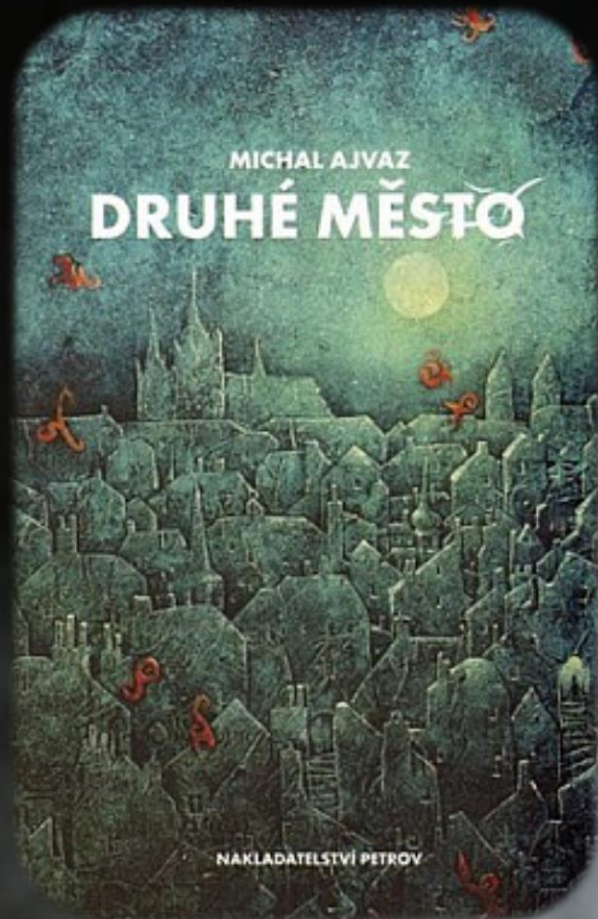

Nakladatel Jan Šavrdka

roce 1969 tvůrcem obilněného žánru detektivky historické.

Sci-fi a fantasy [[editovat](#) | [editovat zdroj](#)]

Klasikem žánru sci-fi, a to nejen v rámci české literatury, je **Karel Čapek** (*R.U.R.*, *Krakatit*, *Válka s mloky*). Z autorů, kteří se sci-fi věnovali okrajově, se jí neoriginálněji a nejrozsáhleji ujal **Vladimír Páral**. Do žánru spadají čtyři jeho romány (*Pokoušení A-ZZ*, *Romeo a Julie 2300*, *Válka s mnohozvířetem*, *Země žen*). Za zakladatele české sci-fi bývá označován **Jakub Arbes**. A to především díky svému romanetu *Newtonův mozek* z roku 1877, ve kterém se objevuje klasický sci-fi prostředek - stroj času. Byť sestrojenný ve snu. Ke sci-fi bývá řazen také pozdní Arbesův text *Poslední dnové lidstva* (1895). Ke klasikům české sci-fi patří též **Josef Nesvadba**. Vydal několik souborů vědeckofantastických povídek (*Einsteinův mozek*, *Výprava opačným směrem*, *Poslední cesty kapitána Nema*, *Tři dobrodružství*, *Minehava podruhé*) a jeden sci-fi román *Bludy Erika N.* Asi nejslavnějším je soubor *Einsteinův mozek*. **Ludvík Souček** přispěl do pokladnice české vědeckofantastické literatury třídílnou *Cestou slepých ptáků*, nebo *Blázny z Hepteridy*. Zásadní postavení v dějinách žánru v českých zemích má také **Ondřej Neff**. Ten zvolil pro své prózy, dle zahraniční módy, systém rozsáhlých sérií (*Pán modrého meče*, *Arkádie*, *Milénium*). K nejčtenovanějším ovšem patří jeho román *Tma*. Sci-fi pro děti reprezentoval zvláště **J. M. Troska** (vl. jménem Jan Matzal), který si hlavního hrdinu své nejslavnější trilogie, Kapitána Nema, vypůjčil od **Verna** a nechal ho objevit zbytky báje Atlantidy a vytvořit podzemní říši, kde vládne armádě svých robotů. Po listopadu 1989 se začala podle zahraničního vzoru rozvíjet i **fantasy**. Často využívá prvky extrémního násilí: **Jiří Kulhánek** (*Vládci strachu*, *Cesta krve*, *Divocí a zlí*, *Noční klub*), **Petra Neomillnerová** (*Dítě Skály*), **Miroslav Žamboch** (série *Koniáš*) aj.

- Brak je autonomní systém tvorby a recepce, ve kterém je individualita díla potlačena ve prospěch specifík jednotlivých žánrů a subžánrů.

<http://litenky.ff.cuni.cz/clanek.php/id-2598/sablona-tisk>

Jedno a totéž téma (motiv) nabývá různých významů podle žánru, v němž se objevuje.

Jonathan Culler: žánr nabízí normu nebo očekávání, které pomáhá čtenáři při jeho setkání s textem

Pravidlo pravděpodobnosti ne k aktuálnímu světu, ale podle žánrových pravidel: žánr tedy můžeme chápat i jako pravidlo, které stanovuje *přípustnou odchylku od aktuálního světa* (68-9).

Genologický nominalismus x realismus

realistická pozice - žánr jako **otevřený systém** literárních znaků, na nichž jednotlivá díla různou měrou **participují**.

nominalistická - žánr je skupina děl, která se vyznačují určitými společnými literárními znaky.

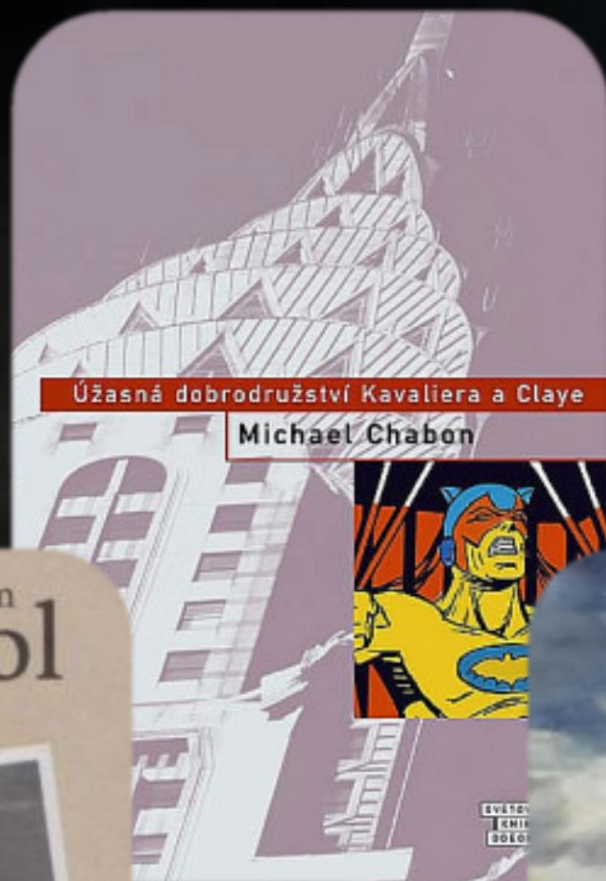
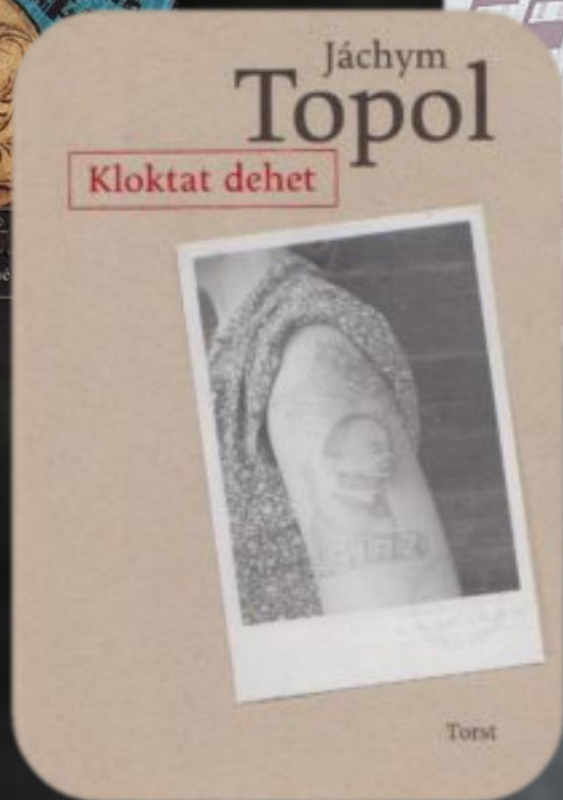
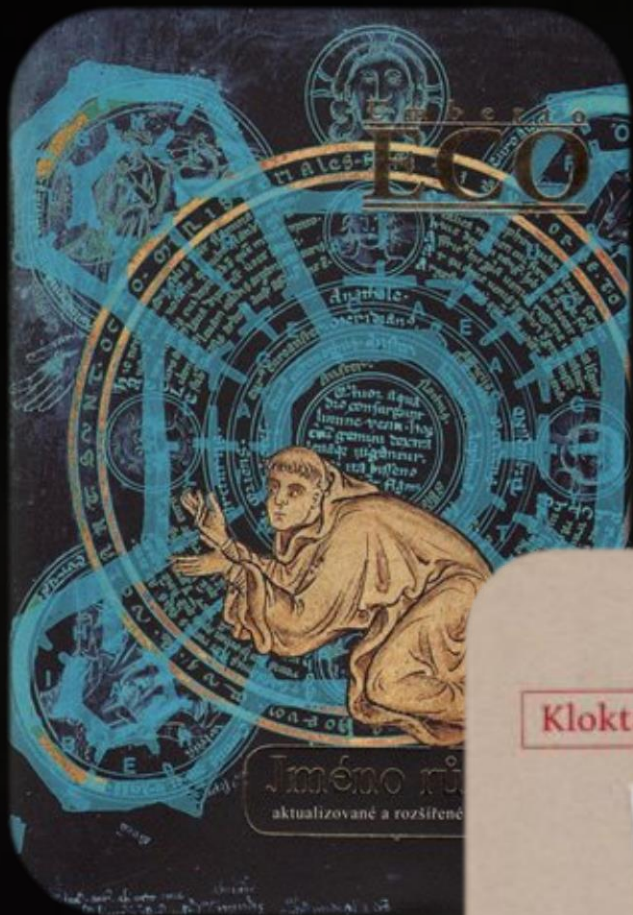
ARCHITEXT

G. Genette, Šidák (73)

Otevřený systém

Participační model

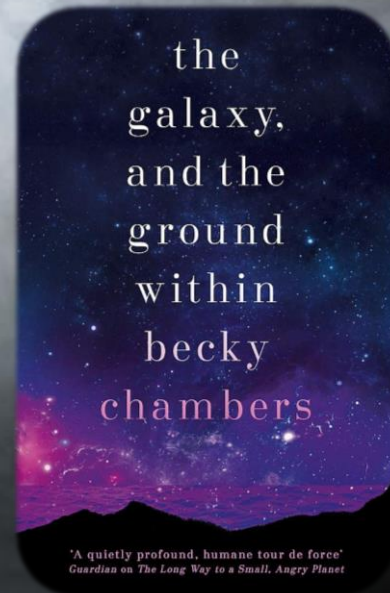
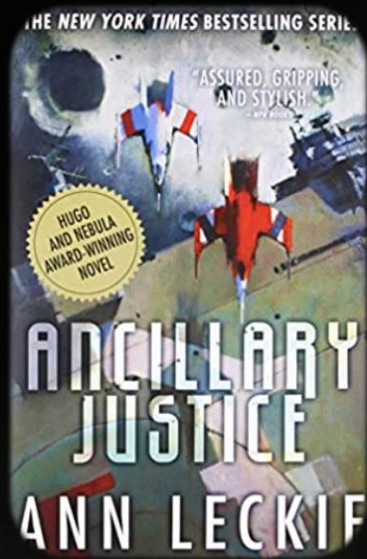

SPACE OPERA

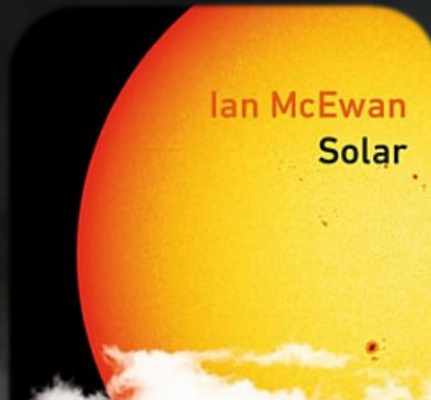
Vyvinula se v pulp magazínech

- Původně hanlivé označení (soap opera) X seriózní science fiction
- 30. léta – romantické dobrodružství mezi hvězdami, vesmírné bitvy, sofistikovaná technologie, daleko od Terry..., pokročilé lidstvo
- Isaac Asimov – *Nadace* (1942–1999)
- Orson Scott Card – *Enderova hra* (od 1985)
- George Lucas – *Hvězdné války* (1977...)
- **New space opera**
- **David Hartwell:** *"colorful, dramatic, large-scale science fiction adventure, competently and sometimes beautifully written, usually focused on a sympathetic, heroic central character and plot action, and usually set in the relatively distant future, and in space or on other worlds, characteristically optimistic in tone. It often deals with war, piracy, military virtues, and very large-scale action, large stakes."*
- Větší důraz na „řemeslo“, věrohodnost charakterů
- *New space opera 1, 2* - Dozois, Gardner Raymond, Strahan, Jonathan

KLIMATICKÁ FIKCE (Climate fiction, Cli-fi)

<https://www.svetovka.cz/2020/05/04-2020-rozhovor1/>

Justin Scholes and Jon Ostenson: Understanding the Appeal of Dystopian Young Adult Fiction, 2013

Platonický nebo romantický vztah

Nadměrná opatření na kontrolu společnosti

Tlak na konformismus

Manipulace médií a propagandou

Opatření k zakrytí nedostatků a lží ve společnosti

Pokusy o vymazání nebo revizi historie společnosti

Omezení nebo úplný nedostatek svobody jednotlivců

Lidé rozdělení do skupin

Chybné nebo zneužívané pokroky v technologii

...namísto mobilizace k akci vyvolává zoufalství, bezmoc a hněv, které vedou k „ignorování nebo vyhýbání se tématu“ (490).

Matthew Schneider-Mayerson. 2018

„The Influence of Climate Fiction: An Empirical Survey of Readers.“

https://www.goodreads.com/list/show/47.Best_Dystopian_and_Post_Apocalyptic_Fiction

<https://scholar.lib.vt.edu/ejournals/ALAN/v40n2/scholes.html>

**A JAK SI PŘEDSTAVUJETE
BUDOUCNOST VY?**

